

Analýza vyučovací hodiny

(přednáška 11. 12. 2012)

Obsah přednášky

- Analýza výuky jako klíčová součást profesních činností učitelů
- Učitelská intuice: hlavní problém profese?
- Proč analyzovat výuku? Je to potřeba?
- Hospitace jako nástroj profesního rozvoje
- Hospitační metodika AAA

Inspirováno výzkumnou publikací Janík, Slavík, Najvar et al. (2011), která je k dispozici [zde](#).

Analýza výuky jako klíčová součást profesních činností učitelů

- Tvorba a strukturování obsahu výuky je v centru uvědomělé pozornosti učitele.
- Analýza (interpretace) výuky zpravidla probíhá přímo v akci a je záležitostí učitelské intuice.

Učitelská intuice: hlavní problém profese?

- Mnozí učitelé prokazují výborné schopnosti realizovat výuku a řešit související problémy.
- Potíže se objevují, pokud mají zdůvodnit, proč použili právě určitý postup, příp. proč v určité situaci reagovali tak či onak.

Učitelská intuice: zdroj poznávací nejistoty

Důsledky:

- Učitelé nedisponují znalostmi (pojmy), prostř. kterých by byli schopni svá rozhodnutí zdůvodnit.
- Střídmá profesionální komunikace o problémech spojených s výukou.
- Oslabená profesionální komunikace ve vztahu k praxi výuky podvazuje tvorbu pedagogické teorie.
- Odtud pramení poměrně vysoká míra *poznávací nejistoty* (Giddens, 1986, s. 539). —→ rutinizace aktivit

Učitelé jsou izolováni ve třídě?!

Izolace ve třídě učitelům brání hovořit o svých myšlenkách a řešit společné problémy.

Proč analyzovat výuku? Je to potřeba?

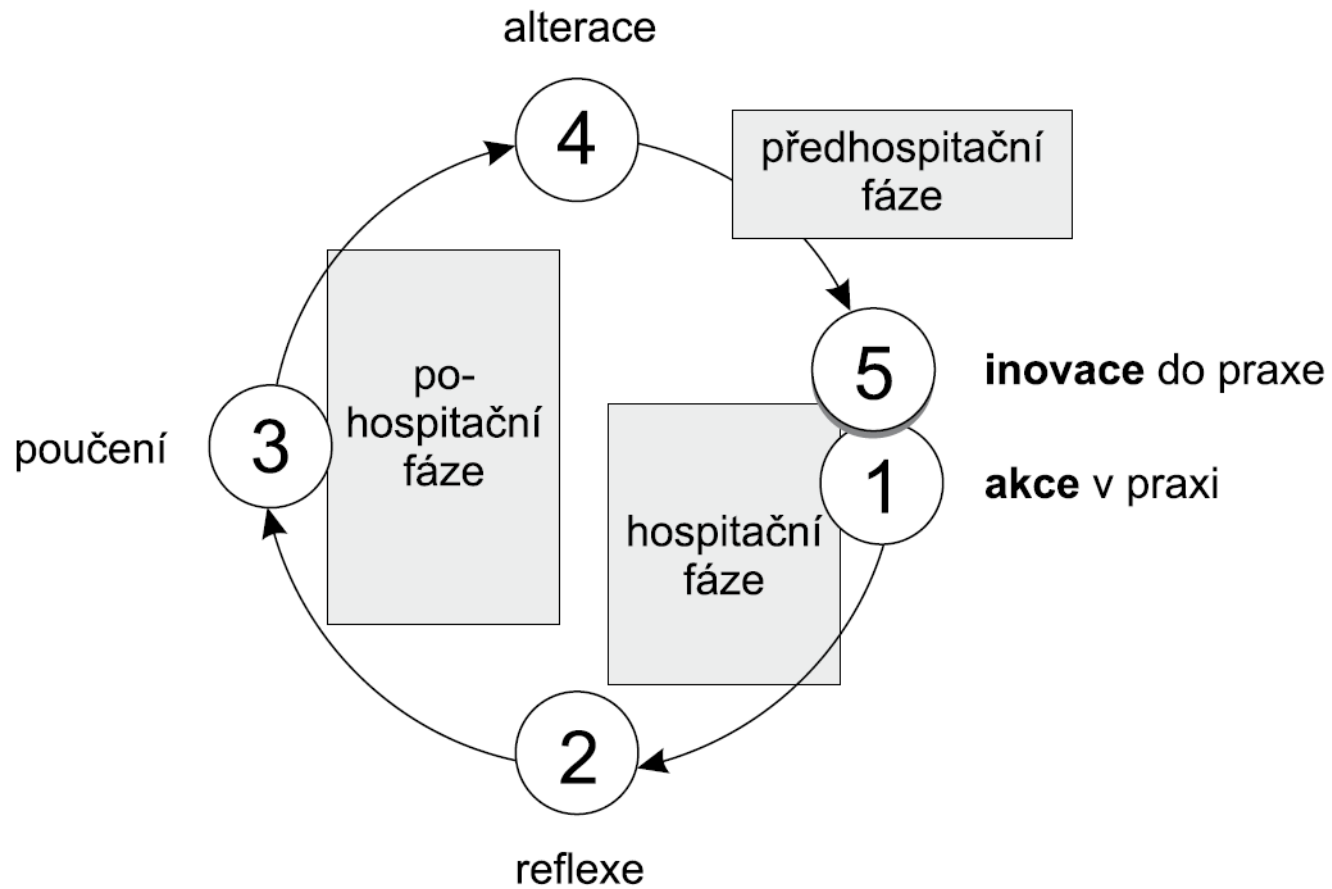
- Začarovaný kruh:
  - učitelé v praxi nevnímají přínosnost analyzování výuky = nevěnují pozornost zdůvodňování svých profesních rozhodnutí.
  - chybí-li potřeba zdůvodňovat jednání ve výuce, nevytváří se ani poptávka po analýze.
- Problém však nastává v situaci, dojde-li k tlaku na změny.
- Tlak na změny: kurikulární reforma, inspekce, ředitel, rodiče...

Hospitace jako nástroj profesního rozvoje

- Návštěva ve třídě spojená s následným rozbohem
- Zpětnovazební a kontrolní funkce
- Kdy je pedagogická hospitace „rozdvíjející“?
  - Pokud dochází k odborné komunikaci o kvalitách výuky
  - Pokud dochází k poučení ze zpětné vazby (reflexe)
- Zprostředkování plodného kontaktu mezi pedagogickou teorií a praxí

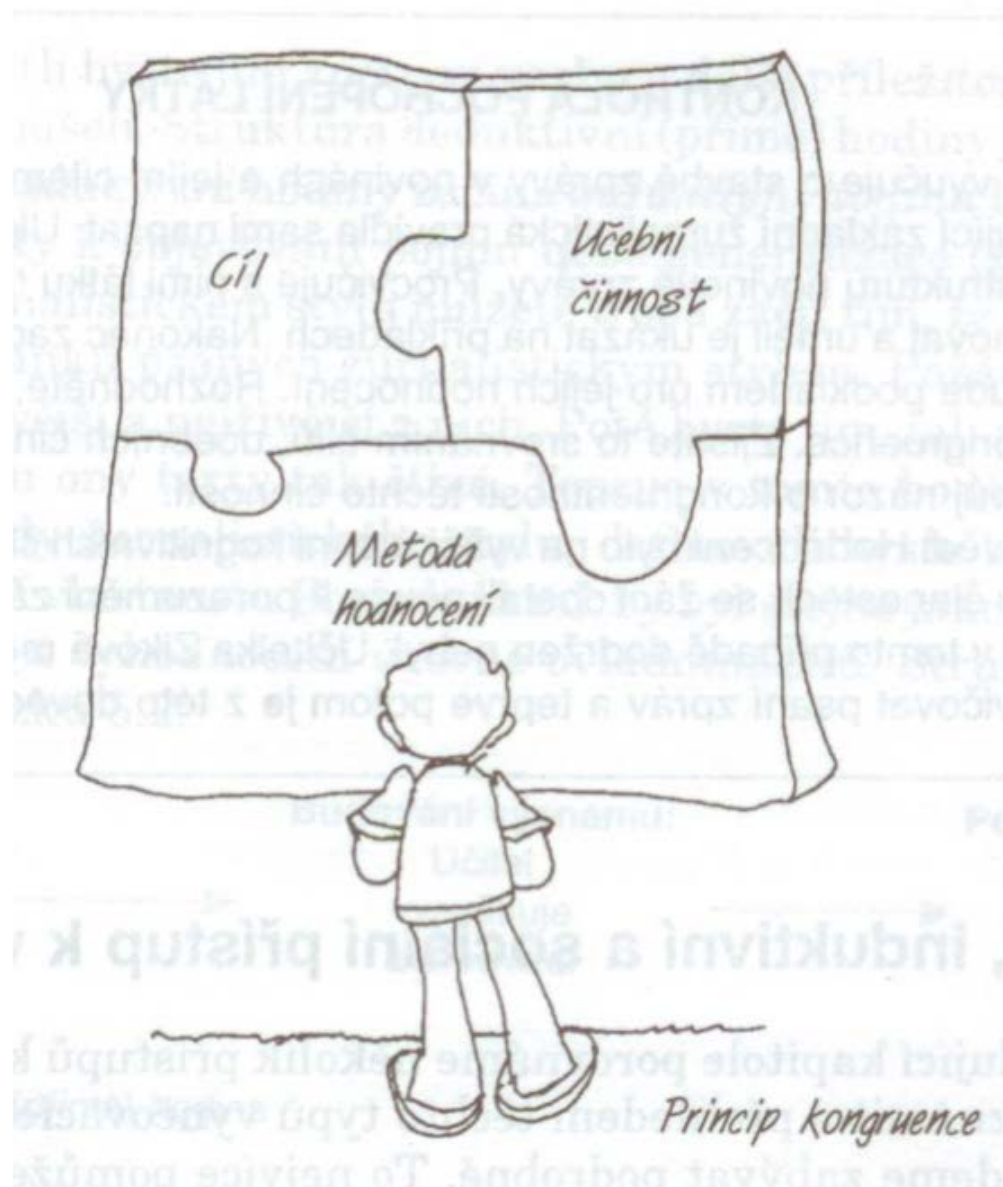
Jak přivádět k řeči intuici?

Obr. 3.3: ALACT model s uvedením fází hospitace (Janík, Slavík, Najvar et al., 2011, s. 60).

Otázka kvality výuky v centru pozornosti hospitací

- Učitelova tvořivá práce s obsahem je středem pozornosti při hospitaci i v průběhu pohospitačního rozboru.
- Vše je pod zorným úhlem požadavků na cíle, kterých má žák při svém učení ve výuce dosáhnout.
- ZÁJEM O SLEDOVÁNÍ VZTAHŮ MEZI CÍLI A OBSAHEM

(Pasch et al., 1998, s. 193)

Hospitační metodika AAA

- **Anotace** dané situace zahrnující její kontext v rámci vyučovací hodiny
- Následná **analýza** bude zaměřena na určitý aspekt situace (její strukturu, průběh, didaktické provedení apod., která v sobě zahrnuje potenciál ke změně.
- V závěru bude navržena a následně přezkoumána **alterace** (tj. hypotetická změna k lepšímu), což umožní provést diskusi v duchu tzv. reflektivní praxe (srov. Janík, Slavík, Najvar et al., 2011, s. 44-62).

Tak či onak ve výuce

- Pochválen buď učitel, který zná dvacet, třicet nebo třeba sto padesát způsobů, jak vyučovat totéž jinak.
(Janík & Najvar, 2012, s. 45)
- Zdařilý příklad aplikace metodiky AAA je [zde](#).

Čas	Průběh výuky - úvod	Poznámky hospitujícího	Hodnocení, alterace
10:23	<p>Hodnocení pravdivosti tvrzení</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Žáci mají položené hlavy na lavicích, učitelka říká věty, které jsou buď pravdivé, nebo nepravdivé. Žáci v případě nepravdivého tvrzení zvednou hlavu.</i> <p>U: Já tvrdím, že ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • duben je zimní měsíc (<i>ozývá se - není</i>); • únor je nejdelší měsíc v roce (<i>žáci se smějí</i>); • největší vtipálek ve třídě je Šimon (<i>žáci nezvedají hlavy a přitakávají - U: Je to tak, shodli jsme se.</i>); • Karel Čapek je spisovatel (<i>žáci nereagují, nebo říkají dobře</i>); • Jiří Žáček je básník (<i>žáci opět nereagují, tzn. souhlasí</i>). 	<p>Zřejmě jde o zažitou, častěji opakovanou metodu.</p> <p>Odhadovaný přínos metody:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podpora pozornosti - žáci se učí naslouchat. • Výcvik v porozumění slyšenému. • Zaměření pozornosti žáků na logický problém: rozhodování o pravdivosti tvrzení. <p>Připomínka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Davové odpovídání nepřináší dostatečnou zpětnou vazbu pro učitele, není dost dobře znát, kdo odpoví špatně a proč. 	<p><i>Podnětná část hodiny</i></p> <p>Alterace:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Místo zvedání hlav hlasovat přes interaktivní tabuli - tím je možné získat rychlý přehled o správných a nesprávných reakcích a dále s nimi pracovat. • Ptát se na špatné odpovědi a pracovat s případnými chybami

Pohled do výuky 3.1: Úryvek z hospitačního záznamu s návrhem alterací (založeno na spolupráci s týmem ZŠ)

Děkuji za pozornost!

Literatura

Janík, T., & Najvar, P. (2012). Tak či onak ve výuce... Výukové situace a úvahy nad možnostmi jejich změn k lepšímu. *Komenský, 137(1)*, s. 45-46.

Janík, T., Slavík, J., & Najvar, P. et al. (2011). *Kurikulární reforma na gymnáziích. Od virtuálních hospitací k videostudiím*. Praha: NÚV.

Giddens, A. (1986). Action, subjectivity and the constitution of meaning. *Social Research, 53(3)*, 529–545.

Pasch, M. et al. (1998). *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál.